

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

В. М. Гусак, І. В. Астремська

ДИФЕРЕНЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Методичні вказівки
для студентів напрямку підготовки 053 «Психологія»

Методичні вказівки

Випуск 407

Миколаїв – 2022

Рекомендовано до друку вченою радою Чорноморського національного університету імені Петра Могили (протокол № 5 від 30 червня 2022 р.).

Рецензент:

Бабчук О. Г., кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Щотка О. П., кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Г 96

Гусак В. М. Диференціальна психологія : методичні вказівки для студентів напряму підготовки 053 «Психологія» : методичні вказівки / – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2022. – 32 с. – (Методична серія ; вип. 407).

Методичні вказівки щодо виконання завдань з навчальної дисципліни «Диференціальна психологія» призначено для студентів Медичного інституту напряму підготовки 053 «Психологія» третього року навчання і передбачають розгляд структури, основних принципів, механізмів становлення і розвитку людської індивідуальності як цілісного феномену на основі вивчення індивідуальних, типологічних та групових відмінностей між людьми. Вказівки містять плани практичних занять, завдання та методичні вказівки до виконання самостійної роботи студентів, питання до заліку, критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання, рекомендовані сучасні джерела інформації.

УДК 159.9(076)

ЗМІСТ

Концепція викладання дисципліни «Диференціальна психологія»	4
Плани практичних занять.....	8
Методичні вказівки до виконання самостійної роботи студентів	15
Питання для самоконтролю	18
Питання до іспиту.....	21
Система оцінювання роботи студентів з дисципліни.....	24
Рекомендовані джерела інформації.....	29

КОНЦЕПЦІЯ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ДИФЕРЕНЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»

Проблеми, які розглядаються в курсі диференціальної психології, дають можливість збагатити знання, що допоможуть практичному психологу в компетентному аналізі впливу біологічних і соціальних чинників на формування і розвиток особистості клієнта. А це, у свою чергу, сприятиме науковій обґрунтованості психологічної діагностики та програми надання відповідної психологічної допомоги.

Мета дисципліни: розвиток у студентів професійного мислення та засвоєння основних принципів, механізмів становлення і розвитку людської індивідуальності як цілісного феномену; засвоєння основних положень теорії та практики наукових досліджень структури індивідуальності на основі вивчення індивідуальних, типологічних та групових відмінностей між людьми.

Завдання:

- засвоєння головних категорій та понять диференціальної психології;
- знання індивідуальних, типологічних та групових відмінностей між людьми;
- розуміння природи, джерел і наслідків цих відмінностей;
- оволодіння знаннями щодо закономірностей прояву індивідуально-психологічних відмінностей;
- засвоєння головних теорій диференційної психології;
- оволодіння навичками диференційно-психологічного аналізу поведінки індивіда;
- засвоєння методів диференціальної психології і їх використання в практичній роботі психологів різних профілів;
- розвиток таких якостей особистості, що мають для майбутнього психолога професійне значення.

Очікувані результати навчання:

На основі набутих при вивченні дисципліни знань, вмінь і навичок практичні психологи у своїй професійній діяльності зможуть вирішувати питання індивідуально-особистісного підходу як у практичній роботі, так і наукових дослідженнях. Курс диференціальної психології сприяє формуванню у студентів професійно важливих якостей особистості психолога.

В результаті вивчення дисципліни студент

має знати:

- специфіку та історію становлення диференціальної психології як окремої галузі психологічного знання;
- понятійний апарат даної галузі психологічної науки;
- сучасний стан психологічних досліджень в галузі диференціальної психології;
- основні школи та підходи до вивчення індивідуальності;
- теоретичні основи аналізу індивідуально-психологічних відмінностей між людьми;
- сучасні уявлення про джерела індивідуальних відмінностей (впливу факторів спадковості та середовища в їх формуванні);
- структуру індивідуальності в різних підходах;
- концептуальні положення теорії інтегральної індивідуальності;
- специфіку взаємодії диференціальної психології з різними галузями психології;
- класичні і сучасні, вітчизняні та зарубіжні наукові роботи з проблематики даної галузі;
- особливості психокорекційної, консультативної, психотерапевтичної та педагогічної роботи з особами різних психологічних типів.

має вміти:

- використовувати категоріальний апарат диференціальної психології;
- здійснювати порівняльний аналіз диференціально-психологічних концепцій, теорій, дослідницьких підходів;
- аналізувати та пояснювати основні джерела індивідуальних відмінностей, механізми становлення і розвитку людської індивідуальності як цілісного феномену;
- визначати індивідуально-психологічні особливості особистості, їх походження;
- володіти методичними прийомами дослідження індивідуальних відмінностей, самостійно підбирати методики для вирішення поставленої задачі;
- аналізувати та пояснювати структуру індивідуальності на основі вивчення індивідуальних, типологічних та групових відмінностей;
- інтегрувати різноманітні дані про індивідуально-психологічні властивості досліджуваної людини в єдине цілісне уявлення про її індивідуальність;
- аналізувати власну психологічну індивідуальність та її прояви;
- застосовувати знання про індивідуально-психологічні відмінності у практиці психологічної роботи: в педагогіці, у профдобрі, в

управлінні, бізнесі, політиці, психологічному консультуванні, психотерапії, коучінгу та інших сферах діяльності практичного психолога.

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНЦІЇ

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК13. Здатність орієнтуватися у постійно змінних умовах соціального середовища та ефективно будувати гармонійні стосунки з оточенням.

ЗК14. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну діяльність відповідно до запиту.

СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

СК13. Здатність знаходити ефективні рішення в нестандартних ситуаціях під час надання психологічної допомоги.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.

ПР11. Скласти та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.

ПР12. Скласти та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів тощо, відповідно до вимог замовника.

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Теоретичні засади диференціальної психології

Блок 1. Предмет вивчення диференціальної психології

Практичне заняття №1

Диференціальна психологія як наука

План

1. Предмет диференціальної психології
2. Принципи диференціальної психології
3. В. Штерн – «батько» диференціальної психології
4. Завдання диференціальної психології
5. Основні розділи диференціальної психології
6. Методи диференціальної психології

Література:

1. Диференційна психологія / за заг. ред. С. Д. Максименка. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2013. 600 с.
2. Карапетрова О. В. Диференціальна психологія: навч.-метод. посіб. Бердянськ: БДПУ, 2014. 216 с.
3. Мазяр О. В. Диференціальна психологія. Модульний курс: навч. посіб. Київ: ВД «Кондор», 2017. 288 с.
4. Павленко В. М. Етнопсихологія: підручник. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2019. 448 с.
5. Палій А. А. Диференціальна психологія: навч. посіб. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/499-diferentsalna-psihologiya-paly-aa.html> (дата звернення: 21.08.2021).
6. Палій А. А. Диференціальна психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2010. 432 с.
7. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференційна психологія: навч. посіб. Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 236 с.
8. Туриніна О. Л., Варлакова Є. О. Диференціальна психологія : навч.-метод. посіб. Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012. 136 с.

Практичне заняття №2

Історія становлення диференціальної психології

План

1. Історичні передумови розвитку уявлень про індивідуально-типові відмінності
2. Етапи розвитку диференційно-психологічних знань
3. Номотетичний підхід в диференціальній психології
4. Ідіографічний підхід в диференціальній психології
5. Особистісні особливості при обчисленнях в астрономії
6. Вплив біології та генетики на появу диференціальної психології

Література:

1. Диференційна психологія / за заг. ред. С. Д. Максименка. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2013. 600 с.
2. Карапетрова О. В. Диференціальна психологія: навч.-метод. посіб. Бердянськ: БДПУ, 2014. 216 с.
3. Кириленко В. Г. Етнопсихологія: навч.-метод. рекомендації з вивчення дисципліни за вибором для студентів КНЛУ спеціальність «Психологія» (для бакалаврів). Київ, 2019. 75 с.
4. Мазяр О. В. Диференціальна психологія. Модульний курс: навч. посіб. Київ: ВД «Кондор», 2017. 288 с.
5. Палій А. А. Диференціальна психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2010. 432 с.
6. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференційна психологія: навч. посіб. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. 236 с.
7. Туриніна О. Л., Варлакова Є. О. Диференціальна психологія : навч.-метод. посіб. Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012. 136 с.
8. Харцій О. М. Візуальна психодіагностика. навч. посіб. (модульний варіант). Львів: Магнолія 2006, 2016. 224 с.

Практичне заняття №3

Структура індивідуальності

План

1. Поняття «людина», «індивід», «особистість», «індивідуальність», «суб'єкт»
2. Концепція інтегральної індивідуальності В. С. Мерліна
3. Проблема співвідношення соціального та біологічного у диференціальній психології
4. Теорія конвергенції В. Штерна
5. Вікова специфіка індивідуальності

Література:

1. Диференційна психологія / за заг. ред. С. Д. Максименка. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2013. 600 с.
2. Карапетрова О. В. Диференціальна психологія: навч.-метод. посіб. Бердянськ: БДПУ, 2014. 216 с.
3. Кузікова С. Б. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці. Монографія. Суми: Видавництво СумДПУ, 2020. 324 с.
4. Лазарев М. О. Пізнавально-творча і професійна самореалізація особистості в евристичній освіті: монографія. Суми: СумДПУ, 2020. 312 с.
5. Мазяр О. В. Диференціальна психологія. Модульний курс: навч. посіб. Київ: ВД «Кондор», 2017. 288 с.
6. Максименко С. Д., Кузікова С. Б. Особистість як суб'єкт подолання кризових ситуацій: психологічна теорія і практика: монографія. Суми: Видавництво СумДПУ, 2020. 540 с.
7. Павелків Р. В. Особистість у контексті морального та професійного зростання. Монографія. ЦУЛ, 2019. 192 с.
8. Палій А. А. Диференціальна психологія: навч. посіб. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/499-diferentsalna-psihologiya-paly-aa.html> (дата звернення: 21.08.2021).
9. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференційна психологія: навч. посіб. Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 236 с.
10. Туриніна О. Л., Варлакова Є. О. Диференціальна психологія : навч.-метод. посіб. Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012. 136 с.

Практичне заняття №4

Індивідуальний стиль діяльності та поведінки

План

1. Стиль як складова індивідуальності людини. Простір стильових проявів
2. Типи життєвих стилів особистості за А. Адлером
3. Ієрархічна структура стилю людини О. В. Лібіна
4. Я-концепція та екзистенційна позиція – основа життєвого стилю
5. Стилі реагування у складних життєвих ситуаціях: захисні механізми та копінг-стратегії
6. Стиль життя і самоактуалізація. Комплекс Іюни за А. Маслоу

Література:

1. Карапетрова О. В. Диференціальна психологія: : навч.-метод. посіб. Бердянськ: БДПУ, 2014. 216 с.
2. Кузікова С. Б. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці. Монографія. Суми: Видавництво СумДПУ, 2020. 324 с.

3. Лазарев М. О. Пізнавально-творча і професійна самореалізація особистості в евристичній освіті: монографія. Суми: СумДПУ, 2020. 312 с.
4. Мазяр О. В. Диференціальна психологія. Модульний курс: навч. посіб. Київ: ВД «Кондор», 2017. 288 с.
5. Максименко С. Д., Кузікова С. Б. Особистість як суб'єкт подолання кризових ситуацій: психологічна теорія і практика: монографія. Суми: Видавництво СумДПУ, 2020. 540 с.
6. Павелків Р. В. Особистість у контексті морального та професійного зростання. Монографія. ЦУЛ, 2019. 192 с.
7. Палій А. А. Диференціальна психологія: навч. посіб. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/499-diferentsalna-psihologiya-paly-aa.html> (дата звернення: 21.08.2021).
8. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференційна психологія: Навч. посіб. Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 236 с.
9. Туриніна О. Л., Варлакова Є. О. Диференціальна психологія : навч.-метод. посіб. Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012. 136 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ, ТИПОЛОГІЧНИХ ТА ГРУПОВИХ ВІДМІННОСТЕЙ

Блок 2. Змістові властивості індивідуальної, типологічної та групової диференціації

Практичне заняття №5 Диференціальна когнітологія План

1. Індивідуальна специфіка психічних процесів.
2. «Чорний лебідь» та «помилка хіндсайту». Антикрихкість та вітальність.
3. Когнітивний стиль.
4. Дихотомічне мислення. Саногенне та патогенне мислення.
5. Когнітивні схеми та викривлення.

Література:

1. Байстер М., Лоберг К. Сила забування. Харків: Ранок, 2019. 400 с.
2. Бондарчук І. Soft skills, або «м'які навички» для навчання та роботи. Видавництво «Шкільний світ». 2020. 120 с.
3. Диспенза Д. Розвивай свій мозок. Київ: «Book Chef». 2019. 656 с.
4. Міщиха Л. П. Креативність через призму міжстатевих відмінностей. *Virtus*, 2017. №16. С. 35–39.

5. Поліщук С. А. Методичний довідник з психодіагностики: навч.-метод. посіб. Суми: Університетська книга, 2020. 442 с.
6. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференційна психологія: навч. посіб. Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 236 с.
7. Сігман М. Таємне життя розуму як ми мислимо, відчуваємо й вирішуємо. Харків: «Vivat», 2019. 288 с.
8. Турніна О. Л., Варлакова Є. О. Диференціальна психологія. навч.-метод. посіб. URL: <http://portal.iapm.edu.ua/portal/media/books/f64a8b1007064cac85a4568dce1535ad.pdf>(дата звернення: 22.08.2021).
9. Якутенко І. Воля та самоконтроль. Як гени і мозок заважають нам боротися зі спокусами. Харків: Ранок, 2019. 432 с.

Практичне заняття №6
Мотиваційно-емоційні відмінності
План

1. Концепція «Триєдиного мозку» П. Мак-Ліна
2. Класифікація емоцій та їх диференційний аналіз
3. Функціональна асиметрія півкуль головного мозку
4. Дзеркальні нейрони
5. Роль нейромедiatorів в емоційно-мотиваційному реагуванні
6. Індивідуальні особливості мотивації

Література:

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків: «Vivat», 2019. 512 с.
2. Дестено Д. Емоційний успіх. Як отримати бажане та необхідне від життя за допомогою трьох ключових емоцій. Видавництво «Фабула», 2019. 288 с.
3. Лазуренко О. О. Психологія емоцій: підручник. Київ: Книга Плюс. 2018. 264 с.
4. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференційна психологія: навч. посіб. Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 236 с.
5. Сенн Л. Ліфт настрою. Як керувати своїми почуттями та емоціями. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». 2019. 224 с.
6. Усе починається з любові або «Хімія мозку» (В кабінеті у психолога, 20.03.2018) URL: http://radioyoungster.org/use-pochinayetsya-z-lyubovi-abo-himiya-mozku/?fbclid=IwAR2iF3WSju_mqoBZGq7snarDOUF0fKdxebO159MLfeKmbmXVv4TEMbSpBU (дата звернення: 18.08.2021).
7. Чебикін О. Я., Павлова І. Г. Становлення емоційної зрілості в підлітковому та юнацькому віці. *Наука і освіта: науково-практичний журнал*. 2019. № 5–6. С. 180–186.
8. Mayer J. D., Salovey P. Emotional intelligence and the construction and regulation of feelings. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/be91/381e91e0e1336fe1188e1e92613a0ad98632.pdf> (дата звернення: 21.08.2021).

Практичне заняття №7

Диференціальна психологія міжстатевих відмінностей

План

1. Стаття у структурі індивідуальності. Біологічна та психологічна стаття.
2. Статеворольові типи за С. Бем: маскулінність, фемінність, андрогінність.
3. Концепції розвитку статевої ідентичності. Теорія КВІР.
4. Еволюційна теорія статевого диморфізму В. Геодакяна.
5. Нейроандрогенетична теорія Л. Елліса.
6. Міжстатеві відмінності у психологічних якостях.

Література:

1. Ігнатенко І. Жіноче тіло у традиційній культурі українців. URL: <https://mybook.ru/author/irina-ignatenko/zhinoche-tilo-u-tradicijnij-kulturi-ukrayinciv/read/> (дата звернення: 23.08.2021).
2. Кубі Г. Гендер: виклики та загрози. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 136 с.
3. Кубі Г. Глобальна сексуальна революція. Руйнування свободи в ім'я свободи. Тернопіль: Мандрівець, 2018. 328 с.
4. Міциха Л. П. Креативність через призму міжстатевих відмінностей. *Virtus*, 2017. №16. С. 35–39.
5. Піз А., Піз Б. Мова кохання. Київ: КМ-БУКС, 2019. 144 с.
6. Ткалич М. Гендерна психологія: навч. посіб. Серія «Альма-матер». Київ: Академвидав, 2016. 256 с.
7. Тюріна Ю. В. Стан дослідження проблеми статі і гендеру в психологічній науці. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Психологічні науки*. Хмельницький, 2018. № 1. С. 226–239.
8. Фромм Е. Мистецтво любові. Київ: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2017. 192 с.
9. Щотка О. П. Гендерна психологія: навч. посіб. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2019. 358 с.

Практичне заняття №8

Детермінанти міжгрупових відмінностей

План

1. Основні поняття: раса, етнос, нація, культура.
2. Етнокультурні та національні фактори впливу на становлення індивідуальності.
3. Національний характер.
4. Теорії, що пояснюють відмінності в характері та ментальності етносу.

Література

1. Етнопсихологія: навч. посіб. для студентів спеціальності «Початкова освіта. Практична психологія». Автор-упорядник О. П. Цюняк. Івано-Франківськ: ЯРИНА, 2017. 132 с.
2. Ігнатенко І. Шлюбно-сімейні стосунки у традиційній культурі українців. Київ: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2017. 240 с.
3. Кириленко В. Г. Етнопсихологія: навч.-метод. рекомендації з вивчення дисципліни за вибором для студентів КНЛУ спеціальність «Психологія» (для бакалаврів). Київ, 2019. 75 с.
4. Мазяр О. В. Диференціальна психологія. Модульний курс: навч. посіб. Київ: ВД «Кондор», 2017. 288 с.
5. Павленко В. М. Етнопсихологія: підручник. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2019. 448 с.
6. Палій А. А. Диференціальна психологія: навч. посіб. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/499-diferentsalna-psihologiya-paly-aa.html> (дата звернення: 21.08.2021).
7. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференційна психологія: навч. посіб. Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 236 с.
8. Туриніна О. Л., Варлакова Є. О. Диференціальна психологія : навч.-метод. посіб.. URL: <http://portal.iapm.edu.ua/portal/media/books/f64a8b1007064cac85a4568dce1535ad.pdf> (дата звернення: 22.08.2021).

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Підготовка до групових занять. На групових заняттях викладач оцінює підготовлені здобувачами вищої освіти виступи, активність на занятті (відповіді на запитання, наведення прикладів з досвіду та обробленої літератури), вміння формулювати та відстоювати свої думки. Робота на груповому занятті оцінюється за наступними показниками:

а) за наявність лекційного зошиту, наявність та якість відпрацювання в ньому конспектів за всіма заняттями змістового модулю;

б) за підготовлену усну доповідь;

в) за надання правильної усної (письмової) відповіді на поставлене запитання під час заняття, за доповнення.

2. Підготовка до написання контрольної роботи. Написання контрольної роботи є одним із засобів оцінки знань студентів. Контрольна робота проводиться відповідно до завершення вивчення дисципліни. Всього робочою програмою передбачено 1 контрольну роботу, що складається з 3 завдань. Студенти отримують питання відповідно до варіанту і мають 80 хв. на розв'язання завдань. Кожне питання у білеті має свою бальну оцінку. В залежності від того, скільки питань розв'язав здобувач вищої освіти, таку бальну оцінку він отримує.

3. Розробка дослідницького проєкту. Студенти мають об'єднатися у мікрогрупи (по 2–3 особи) й обрати для дослідження один з напрямів:

1) Психологічні особливості національного характеру представників Східної цивілізації (Індія, Японія, Китай, Корея, Іран, інші (на вибір)).

2) Психологія представників національного характеру Західної цивілізації: Німеччина, Франція, Англія, Іспанія, Греція, США, інші (на вибір).

3) Національний характер євреїв.

4) Скандинавські країни (Данія, Норвегія, Швеція, Фінляндія, Ісландія).

5) Психологічні особливості українського національного характеру.

Структура диференціального аналізу національного характеру та етнічних особливостей обраної країни

1. Вплив історії становлення етносу, нації та географічного положення на ментальність.

2. Державний устрій та форма правління. Рівень реальної демократії та свободи слова.

3. Індивідуалізм-колективізм. Свобода особистості. Релігія, віра.

4. Соціально-політичні конфлікти з іншими країнами, етносами, націями (з ким воюють у прямому та переносному сенсі, які причини?).

5. Ставлення до праці. Рівень розвитку соціального капіталу.

6. Психологічні особливості виховання та навчання.

7. Гендерні стереотипи і забобони, що стосуються статевої поведінки, ролі чоловіка та жінки в культурі.

8. Ставлення до сексуальності (особливості статевого виховання, табу, гомофобія і т. д.).

9. Дозвіл на виявлення почуттів.

10. Етностереотипи та етноцентризм.

11. Культуральні особливості: національний одяг (можна одягти елементи національного костюму для виступу), мистецтво (гімн, танець), кулінарні традиції, страви.

12. В чому унікальність нації, етносу, культури?

13. Культурні представники країни, національні герої (типу принцеси Діани у британців). Які психологічні причини, що саме ці люди стали настільки відомі та популярні? Яку місію вони виконують для національної самосвідомості народу?

Після презентації свого дослідницького проекту на груповому занятті у творчій усній формі, з використанням різних видів наочності доповідачам можуть бути задані питання з боку студентів і викладача. Оцінюється повнота аналізу та наданих відповідей на запитання.

4. Підготовка тренінгової вправи. Студент підбирає одну вправу, пов'язану з гендерною диференціацією, проводить її серед однокласників на груповому занятті (до 15 хв.) з подальшим аналізом її ефективності для підвищення рівня взаєморозуміння між статями.

5. Підготовка до контрольної роботи для заочної форми навчання. Відповідно до обраної для дослідження країни необхідно здійснити диференціальний аналіз її національного характеру та етнічних особливостей, що складається з наступних елементів: вплив історії становлення етносу, нації та географічного положення на ментальність; державний устрій та форма правління, рівень реальної демократії та свободи слова; індивідуалізм-колективізм (свобода особистості, релігія, віра); соціально-політичні конфлікти з іншими країнами, етносами, націями (з ким воюють у прямому та переносному сенсі, які причини?); ставлення до праці, рівень розвитку соціального капіталу; психологічні особливості виховання та навчання; гендерні стереотипи і забобони, що стосуються статевої поведінки, ролі чоловіка та жінки в культурі; ставлення до сексуальності (особливості статевого виховання, табу, гомофобія і т. д.); дозвіл на виявлення почуттів; етностереотипи та етноцентризм; культуральні особливості: національний одяг, мистецтво (гімн, танець), кулінарні традиції, страви; у чому унікальність нації, етносу, культури?; культові представники країни, національні герої (які психологічні причини, що саме ці люди стали настільки відомі та популярні? Яку місію вони виконують для національної самосвідомості народу?). Робота оформлюється і здається в надрукованому та роздрукованому вигляді, а також завантажується в електронному вигляді в Moodle. Вимоги до оформлення: інтервал тексту 1,5; розмір шрифту 14 кегль, стиль – Times New Roman, поля верхнє/нижнє – 2; ліве – 2,5; праве – 1,5; відступ абзаців – 1,25.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Диференціальна психологія як наука.
2. Визначення диференціальної психології.
3. Принципи диференціальної психології.
4. В. Штерн – «батько» диференціальної психології.
5. Предмет диференціальної психології.
6. Завдання диференціальної психології.
7. Основні розділи диференціальної психології.
8. Місце диференціальної психології в системі наук.
9. Методи диференціальної психології.
10. Історичні передумови розвитку уявлень про індивідуально-типові відмінності.
11. Етапи розвитку диференційно-психологічних знань.
12. Номотетичний підхід в диференціальній психології.
13. Ідіографічний підхід в диференціальній психології.
14. Зародження диференціальної психології як науки.
15. Особистісні особливості при обчисленнях в астрономії.
16. Вплив біології та генетики на появу диференціальної психології.
17. Вплив експериментальної психології і тестування на розвиток диференціальної психології.
18. Структура індивідуальності.
19. Поняття «людина», «індивід», «особистість», «індивідуальність», «суб'єкт».
20. Концепція інтегральної індивідуальності В. С. Мерліна.
21. Проблема співвідношення соціального та біологічного у диференціальній психології.
22. Теорія конвергенції В. Штерна.
23. Вікова специфіка індивідуальності.
24. Вплив пренатального розвитку на формування індивідуальності.
25. Індивідуальні відмінності як наслідок фіксації на різних стадіях психосексуального розвитку.
26. Фактори формування індивідуальності.
27. Диференціальна когнітологія.
28. Індивідуальна специфіка психічних процесів.
29. «Чорний лебідь» та «помилка хіндсайту».
30. Антикрихкість та вітальність.

31. Когнітивний стиль.
32. Дихотомічне мислення.
33. Саногенне та патогенне мислення.
34. Когнітивні схеми та викривлення.
35. Індивідуальний стиль діяльності та поведінки.
36. Стиль як складова індивідуальності людини.
37. Простір стильових проявів.
38. Типи життєвих стилів особистості за А. Адлером.
39. Ієрархічна структура стилю людини О. В. Лібіна.
40. Я-концепція та екзистенційна позиція – основа життєвого стилю.
41. Стили реагування у складних життєвих ситуаціях: захисні механізми та копінг-стратегії.
42. Стиль життя і самоактуалізація. Комплекс Іони за А. Маслоу.
43. Мотиваційно-емоційні відмінності.
44. Концепція «Триєдиного мозку» П. Мак-Ліна.
45. Класифікація емоцій та їх диференційний аналіз.
46. Функціональна асиметрія півкуль головного мозку.
47. Дзеркальні нейрони.
48. Роль нейромедіаторів в емоційно-мотиваційному реагуванні.
49. Індивідуальні особливості мотивації.
50. Відмінності в самооцінці та рівні домагань.
51. Мотивація досягнень успіху та уникнення невдач.
52. Диференціація особистісних властивостей.
53. Раса, диспозиція, тип.
54. Пропріум зрілої особистості Г. Оллпорта.
55. Повнофункціонуюча особистість за К. Роджерсом.
56. Структура психологічного благополуччя за К. Ріфф.
57. Диференціальна психологія міжстатевих відмінностей.
58. Стать у структурі індивідуальності.
59. Біологічна та психологічна стать.
60. Статеворольові типи за С. Бем: маскулінність, фемінність, андрогінність.
61. Концепції розвитку статевої ідентичності.
62. Поняття статевого диморфізму, дипсихізму, дихрономорфізму.
63. Еволюційна теорія статевого диморфізму В. Геодакяна.
64. Багатовимірна детермінація статі. Теорія КВІР.
65. Нейроандрогенетична теорія Л. Елліса.
66. Міжстатеві відмінності у психологічних якостях.
67. Диференціація міжособистісних стосунків в малих групах.
68. Поняття «відносини», «взаємини», «стосунки».

69. Соціальна перцепція.
70. Ефекти міжособистісного сприйняття.
71. Фундаментальна помилка атрибуції.
72. Етапи формування атрибуцій.
73. Фактори атракції.
74. Механізми взаєморозуміння.
75. Стадії розвитку стосунків за Н. Пезешкіаном.
76. Довіра і співробітництво у взаєминах.
77. Трагедія спільних пасовищ (Г. Хардін).
78. Лабораторна гра «Гайки» Дж. Енді.
79. Детермінанти міжгрупових відмінностей.
80. Соціокультурні аспекти індивідуальності.
81. Основні поняття: раса, етнос, нація, культура.
82. Етнокультурні та національні фактори впливу на становлення індивідуальності.
83. Специфіка кроскультурних досліджень націй та етносів.
84. Національний характер.
85. Теорії, що пояснюють відмінності в характері та ментальності етносу.
86. Мова як джерело індивідуальних відмінностей. Психолінгвістика.
87. Розуміння норми та патології в етнокультурному контексті.
88. Виховання в контексті культури.
89. Етнічна самосвідомість та її диференційні особливості.
90. Вплив культурних установок на розвиток індивідуальності.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Диференціальна психологія як наука.
2. Визначення диференціальної психології.
3. Принципи диференціальної психології.
4. В. Штерн – «батько» диференціальної психології.
5. Предмет диференціальної психології.
6. Завдання диференціальної психології.
7. Основні розділи диференціальної психології.
8. Місце диференціальної психології в системі наук.
9. Методи диференціальної психології.
10. Історичні передумови розвитку уявлень про індивідуально-типові відмінності..
11. Етапи розвитку диференційно-психологічних знань.
12. Номотетичний підхід в диференціальній психології.
13. Ідіографічний підхід в диференціальній психології.
14. Зародження диференціальної психології як науки.
15. Особистісні особливості при обчисленнях в астрономії.
16. Вплив біології та генетики на появу диференціальної психології.
17. Вплив експериментальної психології і тестування на розвиток диференціальної психології.
18. Структура індивідуальності.
19. Поняття «людина», «індивід», «особистість», «індивідуальність», «суб'єкт».
20. Концепція інтегральної індивідуальності В. С. Мерліна.
21. Проблема співвідношення соціального та біологічного у диференціальній психології.
22. Теорія конвергенції В. Штерна.
23. Вікова специфіка індивідуальності.
24. Вплив пренатального розвитку на формування індивідуальності.
25. Індивідуальні відмінності як наслідок фіксації на різних стадіях психосексуального розвитку.
26. Фактори формування індивідуальності.
27. Диференціальна когнітологія.
28. Індивідуальна специфіка психічних процесів.
29. «Чорний лебідь» та «помилка хіндсайту».
30. Антикрихкість та вітальність.

31. Когнітивний стиль.
32. Дихотомічне мислення.
33. Саногенне та патогенне мислення.
34. Когнітивні схеми та викривлення.
35. Індивідуальний стиль діяльності та поведінки.
36. Стиль як складова індивідуальності людини.
37. Простір стильових проявів.
38. Типи життєвих стилів особистості за А. Адлером.
39. Ієрархічна структура стилю людини О. В. Лібіна.
40. Я-концепція та екзистенційна позиція – основа життєвого стилю.
41. Стили реагування у складних життєвих ситуаціях: захисні механізми та копінг-стратегії.
42. Стиль життя і самоактуалізація. Комплекс Іони за А. Маслоу.
43. Мотиваційно-емоційні відмінності.
44. Концепція «Триєдиного мозку» П. Мак-Ліна.
45. Класифікація емоцій та їх диференційний аналіз.
46. Функціональна асиметрія півкуль головного мозку.
47. Дзеркальні нейрони.
48. Роль нейромедiatorів в емоційно-мотиваційному реагуванні.
49. Індивідуальні особливості мотивації.
50. Відмінності в самооцінці та рівні домагань.
51. Мотивація досягнень успіху та уникнення невдач.
52. Диференціація особистісних властивостей.
53. Риса, диспозиція, тип.
54. Пропріум зрілої особистості Г. Оллпорта.
55. Повнофункціонуюча особистість за К. Роджерсом.
56. Структура психологічного благополуччя за К. Ріфф.
57. Диференціальна психологія міжстатевих відмінностей.
58. Стат'я у структурі індивідуальності.
59. Біологічна та психологічна стат'я.
60. Статеворольові типи за С. Бем: маскуліність, фемінність, андрогінність.
61. Концепції розвитку статевої ідентичності.
62. Поняття статевого диморфізму, дипсихізму, дихрономорфізму.
63. Еволюційна теорія статевого диморфізму В. Геодакяна.
64. Багатовимірна детермінація статі. Теорія КВІР.
65. Нейроандрогенетична теорія Л. Елліса.
66. Міжстатеві відмінності у психологічних якостях.
67. Диференціація міжособистісних стосунків в малих групах.
68. Поняття «відносини», «взаємини», «стосунки».

69. Соціальна перцепція.
70. Ефекти міжособистісного сприйняття.
71. Фундаментальна помилка атрибуції.
72. Етапи формування атрибуцій.
73. Фактори атракції.
74. Механізми взаєморозуміння.
75. Стадії розвитку стосунків за Н. Пезешкіаном.
76. Довіра і співробітництво у взаєминах.
77. Трагедія спільних пасовищ (Г. Хардін).
78. Лабораторна гра «Гайки» Дж. Енді.
79. Детермінанти міжгрупових відмінностей.
80. Соціокультурні аспекти індивідуальності.
81. Основні поняття: раса, етнос, нація, культура.
82. Етнокультурні та національні фактори впливу на становлення індивідуальності.
83. Специфіка кроскультурних досліджень націй та етносів.
84. Національний характер.
85. Теорії, що пояснюють відмінності в характері та ментальності етносу.
86. Мова як джерело індивідуальних відмінностей. Психолінгвістика.
87. Розуміння норми та патології в етнокультурному контексті.
88. Виховання в контексті культури.
89. Етнічна самосвідомість та її диференційні особливості.
90. Вплив культурних установок на розвиток індивідуальності.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ

Денна форма навчання

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Відповіді на групових заняттях	28 (7*4 б)
2	Контрольна робота	9
3	Презентація дослідницького проєкту	15
4	Проведення тренінгової вправи	8
5	Складання іспиту	40
	Всього	100

Заочна форма навчання

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Відповіді на групових заняттях	30 (3*10 б)
2	Контрольна робота	30
3	Складання іспиту	40
	Всього	100

Пояснення до умов визначення рейтингу

Денна форма

Критерії оцінювання навчальних досягнень		Бали
1. Бали за відповіді на групових заняттях		
Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.		4
Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обгрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.		3
Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обгрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.		2

Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.	1
2. Бали за написання контрольної роботи Бальна оцінка, відображена на кожному питанні варіанту контрольної	
Повнота відповіді, здатність критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи та робити висновки, правильне використання термінології.	максимальний бал за питання
Відповідь не повна, не містить аргументів, неправильне застосування термінології.	зниження оцінки
3. Бали за презентацію дослідницького проєкту	
Тему дослідницького проєкту вивчено ґрунтовно та всебічно, в його усній презентації проаналізовано всі структурні компоненти диференціального аналізу національного характеру та етнічних особливостей обраної країни, доречно наведено цікаві приклади, творчо використано наочність, самостійно зроблено узагальнення та висновки, наведено власну думку. При відповіді на питання з боку студентів і викладача доповідач вільно володіє матеріалом та повністю розкриває питання.	15–11
Тему дослідницького проєкту вивчено не повністю, в його усній презентації проаналізовано більшість структурних компонентів диференціального аналізу національного характеру та етнічних особливостей обраної країни, проте відсутні цікаві приклади та наочність. Студент частково здатен самостійно робити певні узагальнення та висновки, висловлювати власну думку. При відповіді на питання з боку студентів і викладача доповідач лише частково володіє матеріалом та не повністю розкриває питання.	10–6
Тему дослідницького проєкту вивчено фрагментарно, в його усній презентації проаналізовано лише декілька структурних компонентів диференціального аналізу національного характеру та етнічних особливостей обраної країни. Відсутні цікаві приклади та наочність, студент не здатен самостійно зробити узагальнення та висновки, навести власну думку. При відповіді на питання з боку студентів і викладача у доповідача виникають труднощі.	5–1
4. Бали за проведення тренінгової вправи	
Студент вдало підібрав оригінальну тренінгову вправу, пов'язану з гендерною диференціацією, провів її серед одногрупників на груповому занятті, проаналізував її ефективність для підвищення рівня взаєморозуміння між статями, отримав схвальний зворотній зв'язок від одногрупників.	8–7

Підібрана тренінгова вправа, пов'язана з гендерною диференціацією, проведена серед одногрупників на груповому занятті досить успішно, проте виникли труднощі з аналізом її ефективності для підвищення рівня взаєморозуміння між статями.	6-4
Тренінгова вправа підібрана та проведена не досить вдало, їй не вистачає оригінальності та ефективності для підвищення рівня взаєморозуміння між статями. Студент не може самостійно проаналізувати її користь для гендерної диференціації та організувати зворотній зв'язок від одногрупників.	3-1

Заочна форма

Критерії оцінювання навчальних досягнень	Бали
1. Бали за відповіді на групових заняттях	
Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки. Вдало доповнює відповіді інших студентів.	9-10
Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.	8
Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обгрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.	6-7
Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обгрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.	5
Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обгрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.	3-4

Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.	1-2
2. Бали за написання контрольної роботи	
Відповідно до обраної для дослідження країни студентом здійснено ґрунтовний диференціальний аналіз її національного характеру та етнічних особливостей. Проаналізовано всі запропоновані структурні компоненти, доречно наведено цікаві приклади, самостійно зроблено узагальнення та висновки, наведено власну думку. Роботу оформлено відповідно до вимог.	30
Відповідно до обраної для дослідження країни студентом здійснено диференціальний аналіз її національного характеру та етнічних особливостей. Проаналізовано більшість запропонованих структурних компонентів, наведено цікаві приклади, самостійно зроблено узагальнення та висновки, проте не наведено власну думку. Роботу оформлено загалом відповідно до вимог з деякими неточностями.	29-20
Студентом здійснено неповний диференціальний аналіз національного характеру та етнічних особливостей обраної країни. Проаналізовано половину запропонованих структурних компонентів, наведено деякі приклади, зроблено узагальнення та висновки, проте не наведено власну думку. При оформленні роботи порушено багато вимог.	19-10
Студентом фрагментарно здійснено диференціальний аналіз національного характеру та етнічних особливостей обраної країни. Проаналізовано лише декілька запропонованих структурних компонентів, відсутні приклади, узагальнення та висновки, не наведено власну думку. При оформленні роботи порушено багато вимог.	9-1

Оцінювання знань студента під час заліку чи екзамену здійснюється за 100-бальною шкалою, прийнятою у ЧНУ імені Петра Могили.

Оцінка «Відмінно» - **90–100 балів** ставиться за умов, якщо студент дав лаконічні і ґрунтовні відповіді на всі запропоновані йому питання. Відповідь свідчить, що студент вільно володіє всім матеріалом курсу, передбаченим робочою програмою, при тому, він має не розрізненні знання окремих тем курсу, а володіє ним комплексно. Студент уміє аргументувати свою відповідь, навести необхідні докази, приклади; аналізувати запропоновані ситуації, посилаючись на джерела інформації. Студент розуміє значимість відповідних знань для особистого життя та для майбутньої професійної діяльності, підтверджуючи це конкретними прикладами.

Найвища оцінка ставиться також за вміння наводити протилежні підходи до оцінки тих чи інших феноменів, співставлення різних наукових позицій, уміння вести полеміку з дослідниками. Під час

відповіді студент має продемонструвати не репродуктивну, а творчу розумову діяльність.

Оцінка **«Добре» - 75–89 балів** ставиться за умов, якщо студент викладає відповідь на кожне питання логічно, розкриваючи основний зміст. Разом з тим, відповіді не вистачає ґрунтовності, всебічності, деякі важливі нюанси пропущенні. При доборі та наведенні фактів та прикладів студент припускається незначних помилок. В той же час, студент не розуміє актуальності висвітлюваних питань. У висловлюванні власної думки зустрічаються певні неточності. Висновки не носять повного та логічного підсумку.

Оцінка **«Задовільно» - 60–74 балів** виставляється студенту в разі, якщо він не повністю розкрив питання, або не відповів на деякі з них, що свідчить про відсутність повного комплексного засвоєння матеріалів курсу (знає лише певні теми). Відсутня ґрунтовність у розгляді питань, порушується логіка викладу питання. Студент не вміє аналізувати матеріал, не розуміє актуальність проблеми для сьогодення. Аргументація відповіді слабка, вибіркова, мають місце суттєві помилки у використанні фактичного матеріалу. Висновки не відбивають суті питання, або відсутні.

Оцінка **«Незадовільно» - 21–60 балів** виставляється студенту в разі, коли кожне з питань висвітлено поверхнево, або не висвітленими залишаються більшість питань. В процесі висвітлення питань допущенні значні помилки, студент не знає, або плутає фактичний матеріал, не здатний аналізувати основні проблеми, не демонструє творчої розумової діяльності. Власна думка і висновки відсутні.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні джерела

1. Диференційна психологія / за заг. ред. С. Д. Максименка. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2013. 600 с.
2. Етнопсихологія: навч. посібн. для студентів спеціальності «Початкова освіта. Практична психологія». Автор-упорядник О. П. Цюняк. Івано-Франківськ: ЯРИНА, 2017. 132 с.
3. Карапетрова О. В. Диференціальна психологія: навчально-методичний посібник. Бердянськ: БДПУ, 2014. 216 с.
4. Кириленко В. Г. Етнопсихологія: навчально-методичні рекомендації з вивчення дисципліни за вибором для студентів КНЛУ спеціальність «Психологія» (для бакалаврів). Київ, 2019. 75 с.
5. Лазуренко О. О. Психологія емоцій: підручник. Київ: Книга Плюс. 2018. 264 с.
6. Мазяр О. В. Диференціальна психологія. Модульний курс: навч. посіб. Київ: ВД «Кондор», 2017. 288 с.
7. Павленко В. М. Етнопсихологія: підручник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 448 с.
8. Палій А. А. Диференціальна психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2010. 432 с.
9. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференційна психологія: Навч. посіб. Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 236 с.
10. Ткалич М. Гендерна психологія: навч. посіб. Серія «Альма-матер». Київ: Академвидав, 2016. 256 с.
11. Туриніна О. Л., Варлакова Є. О. Диференціальна психологія : навч.-метод. посіб. Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012. 136 с.
12. Щотка О. П. Гендерна психологія: навч. посіб. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2019. 358 с.

Додаткові джерела

1. Байстер М., Лоберг К. Сила забування. Харків: Ранок, 2019. 400 с.
2. Бондарчук І. Soft skills, або «м'які навички» для навчання та роботи. Видавництво «Шкільний світ». 2020. 120 с.
3. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків: «Vivat». 2019. 512 с.

4. Дестено Д. Емоційний успіх. Як отримати бажане та необхідне від життя за допомогою трьох ключових емоцій. Видавництво «Фабула», 2019. 288 с.
5. Диспенза Д. Розвивай свій мозок. Київ: «Book Chef», 2019. 656 с.
6. Ігнатенко І. Шлюбно-сімейні стосунки у традиційній культурі українців. Київ: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2017. 240 с.
7. Кубі Г. Гендер: виклики та загрози. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 136 с.
8. Кубі Г. Глобальна сексуальна революція. Руйнування свободи в ім'я свободи. Тернопіль: Мандрівець, 2018. 328 с.
9. Максименко С. Д., Кузікова С. Б. Особистість як суб'єкт подолання кризових ситуацій: психологічна теорія і практика: монографія. Суми: Видавництво СумДПУ, 2020. 540 с.
10. Міщиха Л. П. Креативність через призму міжстатевих відмінностей. *Virtus*, 2017. №16. С. 35–39.
11. Піз А., Піз Б. Мова кохання. Київ: КМ-БУКС, 2019. 144 с.
12. Поліщук С. А. Методичний довідник з психодіагностики: навчально-методичний посібник. Суми: Університетська книга, 2020. 442 с.
13. Сенн Л. Ліфт настрою. Як керувати своїми почуттями та емоціями. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». 2019. 224 с.
14. Сігман М. Таємне життя розуму як ми мислимо, відчуваємо й вирішуємо. Харків: «Vivat». 2019. 288 с.
15. Тюріна Ю. В. Стан дослідження проблеми статі і гендеру в психологічній науці. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Психологічні науки. Хмельницький, 2018. № 1. С. 226–239.
16. Фромм Е. Мистецтво любові. Київ: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2017. 192 с.
17. Харцій О. М. Візуальна психодіагностика. навч. посіб. (модульний варіант). Львів: Магнолія 2006, 2016. 224 с.
18. Чебикін О. Я., Павлова І. Г. Становлення емоційної зрілості в підлітковому та юнацькому віці. *Наука і освіта: науково-практичний журнал*. 2019. № 5–6. С. 180–186.
19. Якутенко І. Воля та самоконтроль. Як гени і мозок заважають нам боротися зі спокусами. Харків: Ранок, 2019. 432 с.

Інформаційні ресурси

1. Ігнатенко І. Жіноче тіло у традиційній культурі українців. URL: <https://mybook.ru/author/irina-ignatenko/zhinoche-tilo-u-tradicijnij-kulturi-ukrayinciv/read/> (дата звернення: 23.08.2020).
2. Палій А. А. Диференціальна психологія: навч. посіб. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/499-diferentsalna-psihologiya-paly-aa.html> (дата звернення: 21.08.2020).
3. Туриніна О. Л., Варлакова Є. О. Диференціальна психологія. Навчально-методичний посібник. URL: <http://portal.iapm.edu.ua/portal/media/books/f64a8b1007064cac85a4568dce1535ad.pdf> (дата звернення: 22.08.2020).
4. Усе починається з любові або «Хімія мозку» (В кабінеті у психолога, 20.03.2018) URL: http://radioyoungster.org/use-pochinayetsya-z-lyubovi-abo-himiya-mozku/?fbclid=IwAR2iF3WSju_mqoBZGq7snarDOUFf0FKdxebO159MLfeKmbmXVv4TEMbSpBU (дата звернення: 18.08.2020).
5. Mayer J. D., Salovey P. Emotional intelligence and the construction and regulation of feelings. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/be91/381e91e0e1336fe1188e1e92613a0ad98632.pdf> (дата звернення: 21.08.2020).

Навчальне видання

В. М. Гусак, І. В. Астремська

ДИФЕРЕНЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Методичні вказівки
для студентів напряму підготовки 053 «Психологія»

Методичні вказівки

Випуск 407

Технічний редактор, комп'ютерна верстка *Н. Кардаш.*

Підп. до друку 06.07.2022.
Формат 60х84¹/₁₆. Гарнітура «Times New Roman».
Ум. друк. арк. 1,86. Обл.-вид. арк. 1,27.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десанників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50–03–32, 8 (0512) 76–55–81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018.